

PT501
Menighetsbyggning (10 ECTS)
Johannes Heule

Godkendt opgaveordlyd:

Vad är ELM:s vägledning för sina föreningars andliga ledarskap, och vad är dess styrkor och svagheter i ljuset av herdemetaforen?

ELM:s andliga ledarskap, i ljuset av herdemetaforen

1. Inledning

1.1. Bakgrund och motivation

Evangelisk Luthersk Mission (ELM) rör sig på vissa sätt i riktning mot att fungera som ett självständigt trossamfund. Detta syns bland annat i att missionsmöten blir alltmer lika traditionella gudstjänster, och för organisationsmedlemmarna blir missionen mindre viktig, och ecklesiologin mer.¹ ELM är inte ensamma detta: en liknande tendens förekommer i andra nordiska missionsrörelser.² I en sådan förändringsprocess uppstår frågor om den egna identiteten och utformningen, däribland frågor om ledarskap. I en rapport skriven av ELM:s framtidskommission, tillsatt för att undersöka det fallande medlemsantalet, konstaterar man att en av många orsaker till att människor lämnar organisationen, är bristen på tydligt andligt ledarskap.³ I ljuset av organisationens förändring, och upplevelsen av en brist på tydligt andligt ledarskap, är det relevant att analysera det nuvarande andliga ledarskapet inom ELM.

En kristen bild för andligt ledarskap är bilden av en fårherde. Bilden har använts genom många kulturer och tidsepoker, ändå från gammaltestamentlig tid, till att fortfarande vara i bruk idag. Herdebilden är ett lämpligt redskap för att belysa och diskutera det andliga ledarskapet inom ELM.

1.2. Problemformulering

Den här uppsatsen undersöker frågeställningen: Vad är ELM:s vägledning för sina föreningars andliga ledarskap, och vad är dess styrkor och svagheter i ljuset av herdemetaforen?

1.3. Metod

Materialet som använts för att redogöra för ELM:s vägledning, består primärt av två källor, från olika ledande organ inom organisationen. Den första källan består av två skriftliga uttalanden (från 2014 och 2019) gjorda av ELM:s läroråd, en grupp som tillsatts i organisationen för att bland annat "...ha ett särskilt ansvar för läran och förkunnelsen och behandla frågor som rör *andligt ledarskap* och lärofrågor" (min kursivering).⁴ Den andra källan är hämtad ur ett avsnitt i boken *Bekänna färg* (2019), där ELM:s nuvarande missionsledare Daniel Ringdahl skriver om pastorala tillvägagångssätt inom ELM. Utöver de två nämnda källorna har uppsatsen också kontinuerligt använt sig av en ny (2021), omfattande rapport framlagd av "framtidskommissionen." Primärt på grund av det minskade medlemsantalet tillsatte ELM en framtidskommission (ledd av Ringdahl), med målet att 1) förstå medlemsutvecklingen, 2) förstå vad som fjärrar eller drar människor till att gå med eller lämna organisationen, och 3) ge fokusområden för ELM:s styrelse för framtiden.⁵ Kommissionens rapport har hjälpt detta arbete i förståelsen av ELM:s historia och framtid.

¹ Framtidskommissionen 2021: 114–116, 118

² Inom bland annat Norska bönehusrörelsen har en liknande förändring skett (Lilleaasen 2017: 48–50).

³ Framtidskommissionen 2021: 114–116

⁴ ELM u.å. (lärorådet)

⁵ ELM u.å. (Framtidskommissionen)

Samtligt material är hämtat från de senaste åren och ger därför en bild av ELM så som organisationen ser ut idag.

ELM:s vägledning för föreningarnas andliga ledarskap undersöks i ljuset av herdemetaforen, vilket kräver ett teoretiskt underlag som utvecklar den. Trots att herdemetaforen är utbredd är det sällan skandinavisk litteratur i större utsträckning behandlar den som en modell för andligt ledarskap inom kyrkan. Därför är det teoretiska materialet om herdeskapet hämtat från amerikansk kontext. Urvalet är gjort med intentionen att använda röster relevanta för ELM.⁶ Uppsatsen använder tre sådana. Biles, Patterson och Duesings bok är särskilt relevant på grund av bokens avsikt att ligga nära bibelmaterialet. Hela boken baseras på herdekapitlet i Hesekiel 34. Närheten till bibelmaterialet är relevant för ELM (som tidigare hette Bibeltroga Vänner) med tanke på organisationens identitet och betoning på bibeltrohet. En nackdel är att boken är från ett lågkyrkligt *baptistiskt* sammanhang, till skillnad från ELM som är lutherskt.⁷ Därför kompletteras boken av två andra källor från mer högkyrkligt lutherska kretsar. Litteraturen som används blir därför relevant eftersom den ligger nära bibelmaterialet, kommer från både låg- och högkyrkliga traditioner, och har till viss del ursprung i samma lutherska tradition som ELM.

1.4. Disposition

Inledningsvis definieras och undersöks herdemetaforen med hjälp av Biles, Patterson och Duesing (2017), Gehrke och Maxfield (2008), och Pieper och Mueller (1985). Därefter presenteras ELM, följt av en undersökning av organisationens vägledning för det andliga ledarskapet i dess föreningar. Avslutningsvis undersöks och diskuteras styrkorna och svagheter i vägledningen för ledarskapet, i ljuset av herdemetaforen.

2. Herdar

2.1. Herdemetaforen som redskap för uppsatsens undersökning

Inledningsvis är det viktigt att kortfattat förklara varför uppsatsen undersöker ELM utifrån just herdemetaforen. För det *första* är den ständigt relevant eftersom den är djupt biblisk. Timothy Laniak skriver i sin bibelteologiska genomgång av herdeskapet att metaforen i GT appliceras på profeter, präster och kungar, och i NT bland annat på församlingsledare (πρεσβύτερος). Metaforen har styrkan att den är bred i sin omfattning och holistiskt betonar ledarskapets olika funktioner.⁸ För det *andra* har denna bibliska bild förekommit i många olika kyrkliga traditioner genom hela kyrkohistorien.⁹ Kristna överallt i världen, genom alla tider har sett herdeskapet som något nödvändigt i det kristna livet, vilket är naturligt för dem som vill efterlikna och följa han som själv kallas den goda herden. För det *tredje* är uppsatsen skriven med övertygelsen att metaforen är nyttig att reflektera över för ett sammanhang som ELM, som befinner sig i den förändringsprocessen de gör. Som den senare diskussionen

⁶ Se mer om ELM under §3.1.

⁷ ELM har historiskt haft för avsikt att rymma både låg-/högkyrklighet, även om organisationen primärt bestått av lågkyrkliga tillhångare. Därför kan framtidskommissionen skriva att ELM har en lågkyrklig bakgrund (Framtidskommissionen 2021: 114, 117, 119).

⁸ Laniak 2006: 247. För anknytningen till πρεσβύτερος, se Apg. 20:28, 1 Pet. 5:2

⁹ Se bland annat några förekomster i Tidballs genomgång av pastoral teologi genom kyrkohistorien (Tidball 1978: 147–244).

kommer visa, berör metaforen det andliga ledarskapet från perspektiv som tycks ha underbetonats inom missionsorganisationen.

2.2. Herdeskapets roll enligt Biles, Patterson och Duesing

Biles, Patterson och Duesings bok *Pastoral Ministry* är uppsatsens källa som utförligast utvecklar herdemetaforen, som modell för det andliga ledarskapet. Deras beskrivning av herdeskapet tar utgångspunkt i Hes. 34. Författarna menar att kapitlet är bibelns utförligaste beskrivning av herdeskapets funktioner. Utifrån kapitlet, och ibland med hjälp av andra bibeltexter, beskriver de herderollens funktioner. Dessa sammanställer de till åtta punkter, som kan sammanfattas i att förse fårens behov. Biles inleder boken med ett kapitel där han kortare berör samtliga funktioner. Följande är en sammanfattning av de åtta funktionerna.¹⁰

Herdarnas funktioner är att...

1. ... ge mat åt flocken

Biles ser en prioritering i Hesekieltexten när uppdraget att ge näring nämns först ("first things first"). I Hesekiel har de misslyckade herdarna närt sig själva i överflöd, vilket författarna utlägger som ledare som själva fått stor del i Guds ord men inte delat det med sin flock.

2. ... styrka de svaga

Gud har ett särskilt hjärta för de utsatta, därför är detta även herdarnas uppdrag. Författarna konstaterar att herdarna dock ofta fokuserar på de starka i flocken. Herdeskapet kräver en lyhördhet till om några är svaga. De svaga kräver ledarskap utifrån sin särskilda situation.

3. ... hela de sjuka

Jesus sände ut sina lärjungar för att både predika och hela de sjuka (Luk. 9:2). Kyrkan måste vara en plats för de sjuka (Luk. 5:31). Guds tjänare måste vara både predikanter och läkare. Gud förmedlar sin nåd både vid predikstolen och sängkanten. Helande kan komma genom tröst, vägledning, omsorg eller kanske bara genom att vara närvarande. Varje situation kräver sin sorts omsorg, därför är uppmaningen i Ord. 27:23 viktig: "Håll noga reda på hur dina får har det, ha omsorg om dina hjordar."¹¹

4. ...förbinda de sårade

Att förbinda de sårade kan inte göras på avstånd utan kräver närhet. En "predikant" kan gömma sig själv i sina studier, men en herdes arbete börjar i hjärtat på de personer denne berör.

5. ... skydda flocken

Får är sårbara och kräver beskydd från rovdjur. De är långsamma och ibland inte skarpa nog för att kunna identifiera faran. Paulus varnar därför de äldste i Apg. 20 om vargarna som kommer att attackera fåren när han lämnar. Falsk sanning, svag teologi och utsuddande av etiska gränser kräver att herden kärleksfullt och ihärdigt skyddar sin flock.

¹⁰ Biles, Patterson, och Duesing 2017: 14–22

¹¹ SFB2015

6. ... föra tillbaka de bortdrivna

I Hesekieltexten konfronterar Gud herdarna för att de inte bryr sig om de får som vandrat i väg och förlorats. Får vandrar i väg av olika anledningar, men det är herdarnas roll att föra dem tillbaka. Herdar kan inte bara fokusera på nya får, men måste också se efter de som lämnat.

7. ... söka de förlorade

Bara genom att förstå herdens hjärta blir herden som riskerar de nittionios säkerhet för ett får förståelig. Det är herdens roll att söka efter de förlorade fåren. Det sista Hesekieltexten nämner att de onda herdarna inte gjort (34:8) är det första som den Gode Herden gör (34:11).

8. ... leda flocken

Herdarna måste leda flocken. De misslyckade herdarna leder inte flocken men stöter och stångar den (34:21), så att fåren får lida. Goda herdar leder inte på avstånd, med befallande krav och når inte sina mål genom goda intentioner. Goda herdar lever bland fåren och leder fåren försiktigt och kontinuerligt från var de är till var de borde vara.

Denna herderoll, med ovanstående funktioner, är herdarna ansvariga för gentemot Gud, den Gode Herden som fårflocken tillhör.¹²

2.3. Herdeskapets roll enligt Gehrke & Maxfield

I *Pastoral Theology: In the Light of the Lutheran Confessions* utvecklar de medverkande författarna bilden av herdeskapets roll, i ljuset av de lutherska bekännelserna. Särskilt relevant är kapitlet av Ron Garwood om "Herden som ledare". För klarhetens skull bör det påpekas att ämbetet som berörs i CA V, i författarnas kontext kallas för "pastor" (latin för herde). Herdemetaforen är alltså tätt knuten till ämbetet och kyrkans ledarskap. I sitt kapitel använder Garwood "pastor" och "herde" i stort sett synonymt.

Garwood inleder skarpt med att säga att herdeskapet är essentiellt för kyrkan, på grund av sitt ansvar som ledarskap för Guds får flock.¹³ I alla ledaruppgifter – lärande, predikande, rådgivning, vägledning och tillrättavisning, är herdens verktyg Guds ord.¹⁴ Garwood understryker att relationen mellan pastorn och de människor denne leder är viktig. Om församlingsmedlemmarna är övertygade om pastorns kärlek för dem kan denne nästan inte göra något fel i deras ögon, och tvärtom, om de inte tror pastorn älskar dem, kan denne nästan inte göra något rätt. Herderollen innefattar omsorg: sympatisk medvetenhet om församlingsmedlemmars behov och bedrövelse, med en vilja att bemöta behovet och lätta bedrövelsen.¹⁵ Utifrån CA V understryker också Garwood predikans centrala ställning i herdeskapets roll. Herden predikar Guds Ord precis med tilliten att Guds Ande skapar tron i åhörarna.¹⁶ Vidare, medan mycket av kyrkans uppgifter bör utföras av församlingsmedlemmarna, är det pastorn som måste initiera, leda och övervaka det.¹⁷

¹² Biles, Patterson, och Duesing 2017: 13

¹³ Gehrke och Maxfield 2012: 127–128

¹⁴ Gehrke och Maxfield 2012: 128–129

¹⁵ Gehrke och Maxfield 2012: 130

¹⁶ Gehrke och Maxfield 2012: 131.

¹⁷ Gehrke och Maxfield 2012: 137

Herdemetaforen förmedlar att det pastoral ledarskapet i en flock går före flocken, kallar på den och leder den till mat och vatten. Herden omhändertar de sjuka eller skadade, söker de vilsna, tränar fåren, skyddar dem mot fiender. Herden är deras ledare, men leder tjänande, inte som diktator eller tyrann. Herden får varken förtrycka sina får eller bli passiv så att fårflockens behov inte förses. Om faran i passiviteten citerar Garwood Melancthon: "Many abuses have crept into the church through the ignorance and negligence of the pastors."¹⁸

Även om Gud använder herdar är kyrkans översta herde Kristus själv. Den lutherska bekännelsen säger att Jesus är kyrkans huvud, och därmed den överste herden, men också att kyrkan har under-herdar, som leder med Guds Ord.¹⁹

2.4. Herdeskapets roll enligt Pieper och Mueller

I Pieper-Muellers *Kristen Dogmatik* behandlar författarna herdemetaforen under kapitlet om "Det offentliga predikoämbetet." Eftersom källan liknar den föregående, blir redogörelsen kort. Författarna applicerar NT:s texter om herdeskap på kyrkans ämbete (CA V), som de anser vara en gudomlig ordning.²⁰ Dessa kallas ur hopen (det allmänna prästadömet) för att anföras ämbetsrollen, som alla andras tjänare.²¹ När herdeskapet sammanknyts med predikoämbetet blir dess centrala roll att predika evangeliet. Samtidigt lyfter Pieper & Mueller fram andra centrala uppgifter: Herdarnas roll är bland annat också att vara föredömen för hjorden, ge akt på den, förmana var och en, vaka över den och avlägga räkenskap för den.²²

2.5. Delkonklusion

Biles beskrivning av herdens funktioner i ljust av Hes. 34 blir minst sagt "pastoral." Återkommande betonar Biles vikten av Herdens närhet till fåren, som metaforen förutsätter: "One can preach to the sheep but one can only pastor *among* the sheep. Being a pastor requires proximity to the sheep."^{23 24} Biles berör också herdens roll att söka de vilsna, förlorade fåren, utförligare än de andra. När Garwood (Gehrke och Maxfield) och Pieper-Mueller behandlar herdeskapet betonar de en viktig luthersk poäng: Guds Ord är herdens redskap, och predikan är en central uppgift. En liknande betoning finns dock hos Biles som ser herdarnas närande roll (att förmedla Guds Ord) som den viktigaste. För Garwood och Pieper-Mueller är personer med det kyrkliga ämbetet (CA V predikoämbetet/ordets tjänare) de självklara herdarna. Även om den offentliga predikan är en central plats för herdeskapets utövande, betonas också det relationella, och närheten och kärleken till fåren. Herdarna ska älska fåren, vägleda, vara föredömen, tillrättavisa, vaka över, uppmäna, bemöta behov, lätta bedrövelse, vara engagerade, och försvara.

För den kommande diskussionen är det hjälpsamt att sammanfatta herderollen till några få punkter, som senare kan jämföras med ELM:s vägledning för dess ledarskap. Följande fyra

¹⁸ Gehrke och Maxfield 2012: 132–133

¹⁹ Gehrke och Maxfield 2012: 136

²⁰ Pieper och Mueller 1985: 657

²¹ Pieper och Mueller 1985: 659

²² Pieper och Mueller 1985: 661

²³ Biles, Patterson, och Duesing 2017: 7

²⁴ Ett ställe de menar att denna närhet tydligast framträder är i Natans herdemetafor i 2 Sam. 12:1–4.

punkter är ett försök att utifrån ovanstående material sammanfatta herderollen: Herdarna... (1) *ger* kontinuerligt *näring* åt fåren i form av Guds ord, (2) *läker* med omsorg de svaga, brutna och sjuka fåren, (3) *skyddar* uppmärksamst fåren från alla faror de kan möta, och (4) *söker*, drivna av kärlek, de får som förlorats och för dem tillbaka till flocken. Sammanfattat i en mening är herdarnas roll *att förse för fårens behov*. Herdeuppdraget har herdarna fått av den Gode Herden, och är *ansvariga* inför honom, för Guds egen flock.

Efter ovanstående definition av herderollen fortsätter uppsatsen till att undersöka ELM och dess andliga ledarskap, för att senare undersöka det i ljuset av herderollen.

3. Andligt ledarskap bland föreningar inom ELM

3.1. Evangelisk Luthersk Mission

Evangelisk Luthersk Mission, f.d. Bibeltrogna Vänner (BV), är ett missionssällskap som konstituerades 1911, efter en splittring inom Evangeliska Fosterlandsstiftelsen (EFS). Centralt för sällskapets självförståelse genom historien har varit att det inte är ett kyrkosamfund.²⁵ Organisationen bildades som en inomkyrklig rörelse i Svenska kyrkan, vars uppgift och fokus var missionen.²⁶ Rörelsen kallas dock av ELM:s missionsledare Daniel Ringdahl för lågkyrklig, och präglas av lekmannaskap. Den är uppbyggd av anslutna lokala gemenskaper (framför allt föreningar, men också några få församlingar) som primärt bildats och utvecklats på ideell basis.^{27 28}

Genom historien har missionen varit prioriterad och kyrkliga frågor underordnade. På det kyrkliga området har man varit tydlig: I BV:s 75 års-jubileumskrift från 1986, står det om dess fyra grundprinciper, varav en av dem är att "*Bibeltrogna Vänner är ett missionssällskap och intet kyrkosamfund.*"²⁹ Historisk har man sett hur fokus kyrkliga frågor lett till splittring, och för att styrka missionsuppdraget har man medvetet tillåtet en stor bredd i kyrkliga frågor.³⁰ På senare tid har prioriteringsordningen ändrats, inte minst för yngre medlemmar. I Framtidskommissionens omfattande rapport belyser kommissionen en tendens framför allt bland yngre, att lokala verksamhetsfrågor om förening och församling har blivit viktigare än missionen.^{31 32}

Historiskt har lokala missionsföreningar i högre grad fungerat som komplement till Svenskkyrkliga församlingar, medan fler idag antagit församlingsliknande strukturer.³³ En

²⁵ BV:s Styrelse 1986: 31

²⁶ Edsinger och Baker 2019: 262–263

²⁷ Edsinger och Baker 2019: 262

²⁸ ELM:s föreningar följer svenska strukturer för ideella föreningar. Detta arbete fokuserar primärt på ELM:s föreningar som är den vanligaste formen på lokala gemenskaper, och inte de få föreningar som ingått samarbete med missionsprovinsen.

²⁹ BV:s styrelse 1986: 31

³⁰ Framtidskommissionen 2021: 114–116, 118

³¹ Framtidskommissionen 2021: 66–69

³² Framtidskommissionen avråder dock ELM:s styrelse från att leda organisationen i en viss kyrklig riktning, för att i stället fokusera på ELM:s "särart" (Framtidskommissionen 2021: 116).

³³ Framtidskommissionen 2021: 114

potentiell risk med förändringen är att somliga behov som tidigare möttes av svenskkyrkliga strukturer, kan sakna motsvarande strukturer inom ELM. Därför måste ELM reflektera över dess identitet och verksamhet, så att dess medlemmars behov blir mötta när allt fler ser ELM som sitt "andliga hem." Ett av de områden som en del säger sig uppleva otydlighet inom är det andliga ledarskapet. Framtidskommissionen nämner att samtidigt som tydlighet i kyrkliga frågor riskerar att skapa splittring, är otydligheten i bland annat frågan om andligt ledarskap orsak till att några lämnar sammanhanget.³⁴

I ljuset av ELM:s förändringsprocess är det alltså viktigt för ELM att reflektera över dess andliga ledarskap. Vad är då ELM:s nuvarande vägledning för ledarskapet inom dess föreningar? Till denna fråga fortsätter nu uppsatsen.

3.2. ELM:s vägledning för andligt ledarskap i sina föreningar

Eftersom organisationen inte sett sig som ett samfund, har den inte heller så väldigt tydliga strukturer och instruktioner för andligt ledarskap inom dess föreningar och församlingar. Det betyder dock inte att någon vägledning inte finns, eller att frågan inte har berörts. ELM:s läroråd har kommit med uttalanden i frågan, och i boken *Bekänna färg* redogör ELM:s nuvarande missionsledare för ELM:s pastoral tillvägagångssätt.

2010 tillsatte ELM ett *läroråd*. I ELM:s stadgar beskrivs lärorådets uppgift vara att: "...ha ett särskilt ansvar för läran och förkunnelsen och behandla frågor som rör andligt ledarskap och lärofrågor. Rådet skall ansvara för vägledning, utbildning och fortbildning av predikanter samt för vägledning i frågor som rör samarbete med andra samfund och missionsorganisationer."³⁵ Särskilt relevant för denna uppsats är "frågor som rör andligt ledarskap", och dessa har lärorådet berört i framför allt två skriftliga uttalanden.

Inom ELM har man haft praxisen att kalla predikanter. Dessa har haft uppgiften att resa runt i olika lokala gemenskaper för att predika Guds ord. I det första uttalandet förtydligar lärorådet vad uppdraget som predikant innebär. I uttalandet skriver lärorådet bland annat att "predikantens uppgifter hör till Ordets tjänst: att evangelisera, samt att undervisa och leda missions-vännerna." Vidare: "Predikantkallelsen har inte inneburit en kallelse att också tjäna som förvaltare av sakramenten, men sakramentsförvaltningen ligger i princip inom Ordets tjänst. Vissa predikanter har också lokalt kallats till dessa uppgifter."³⁶ Predikantkallet är på så vis likställt med den roll CA V berör, och som inom andra lutherska sammanhang kallas präst eller pastor. Predikantrollen tycks innebära ett tydligt andligt ledarskap. I uttalandet beskrivs nämligen predikantens roll bland annat vara att "leda missionsvännerna." Däremot understryker lärorådet en prioritering av evangelieförkunnelsen, inte bara för predikanterna men hela missionsorganisationen. I samma dokument skriver lärorådet: "[...] när andra strukturer för pastoral omsorg och kyrkliga verksamheter saknas kan det främja evangeliets sak att lösa sådana uppgifter inom ramen för en missionsförening eller missionsorganisation."³⁷ Även om predikanterna beskrivs som ledare för missionsvännerna,

³⁴ Framtidskommissionen 2021: 115

³⁵ ELM u.å. (Lärorådet)

³⁶ Lärorådet 2014

³⁷ Lärorådet 2014

och har den roll som beskrivs i CA V, tycks inte de vara den självklara lösningen när det saknas strukturer för pastoral omsorg.

Det andra tidigare nämnda skriftliga uttalandet berör mötesledning och andligt ledarskap, särskilt med avsikt att bevara en komplementarisk förståelse. Här hänvisar lärorådet till ett uttalande av dess föregångare, teologikommitén (TK): "Samtidigt betonade TK vikten av att ta Bibelns texter och ordningar på allvar genom att herdeansvaret vid gudstjänsterna låg på predikanten (ofta tillresande) och föreningens manlige ordförande. I händelse av att en förening valde en kvinnlig ordförande rekommenderade TK att man vid hennes sida utsåg en man som bar det andliga ledar- och läroansvaret."³⁸ En viktig detalj för uppsatsens senare del är att predikanten ofta är tillresande. Predikanterna känner därmed inte nödvändigtvis medlemmarna de predikar för, och kan inte heller leda föreningen eller församlingen lokalt. Detta tycks TK vilja komplettera med lokalt ledarskap, genom att föreningens ordförande eller någon annan utsågs för att bära det andliga ledaransvaret. Att föreningens ordförande nämns pekar på att även föreningens styrelse, eller åtminstone dess ordförande, kan förväntas ha ett visst sorts andligt ledarskap. Lärorådet bekräftar TK:s uttalande, men uppdaterar och kommer med ett utförligare svar. Bland mycket annat skriver de att herdeskapet för Guds församling är förbehållet vissa och visa män, och att predikanten anses som Ordets tjänare (CA V). Som TK skrev är dock predikanterna ofta tillresande, och därför inte del av den lokala gemenskapen. Precis som TK tycks lärorådet bemöta denna brist, när de inte bara skriver att herde och läroansvar bara bör tillskrivas predikanten, men också en eller flera män med stort förtroende i gemenskapen. Helst anser de att detta ska vara uttalat, även om de skriver att outtalat ledarskap också har sin legitimitet.³⁹ Från lärorådets andra skriftliga uttalande framgår det alltså att predikanterna har ett "herdeansvar" i föreningarna, men att det också finns ett behov av lokalt andligt ledarskap, som bör ligga på en eller flera män med stort förtroende i gemenskapen. Ytterligare två nämnvärda saker är att uttalandet tycks använda "andligt ledarskap", "läroansvar" och "herdeansvar" ganska synonymt, och att platsen lärorådet menar att det andliga ledarskapet tydligast utövas är predikan.⁴⁰

I *Bekänna färg*, som behandlar ämnet om kyrkan och HBTQ-frågor, bidrar Daniel Ringdahl med ett avsnitt om pastorala tillvägagångssätt i ELM. Avsnittet visar bland annat predikanternas centrala roll i organisationen, och hur ELM har en stark tradition av lekmannaskap och ideellt engagemang. Om predikanterna skriver Ringdahl att de alltid varit centrala för ELM:s identitet.⁴¹ De är "ELM:s teologiska företrädare."⁴² Men utöver en tydlig tradition av att kalla predikanter, har andra frågor som berör andligt ledarskap och det pastorala lösts beroende på kontexten, av ideellt engagerade medlemmar. Som tidigare nämnt har de lokala gemenskaper som ELM består av bildats och utvecklats på ideell basis.⁴³ Det ideella engagemanget med bemyndigandet av alla kristna till tjänst, tycks ligga invävt i organisationens DNA. Därför kan Ringdahl skriva: "Det är nog korrekt att säga att mycket av det pastorala sköts i förtroliga samtal mellan enskilda samtal mellan enskilda människor i våra

³⁸ Lärorådet 2019: 1

³⁹ Lärorådet 2019: 2

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Edsinger och Baker 2019: 263

⁴² Edsinger och Baker 2019: 264

⁴³ Edsinger och Baker 2019: 262

gemenskaper.” Och: ”I vår betoning av lekmannaskapet ligger också ett bemyndigande av den enskilde att förmana sina kristna syskon. Har särskilda bekymmer uppstått har nog styrelsen eller någon med särskilt förtroende gått in och varit till hjälp.”⁴⁴ I undersökningen av ELM:s vägledning för det andliga ledarskapet, är det därför viktigt att ha med sig rörelsens viktläggning på att varje enskild kristen kan ha en ledarskapsroll gentemot andra kristna. Förmodligen förklarar också betoningen på lekmannaskapet varför organisationen inte tillskriver större ledarskapsansvar på enskilda personer (som i församlingar med pastorer och präster). I stället tycks varje enskilds kristens ansvar och förmåga betonas.⁴⁵

4. ELM:s vägledning för andligt ledarskap, i ljuset av herdemetaforen

När nu ELM:s vägledning för föreningarnas andliga ledarskap har presenterats, fortsätter en diskussion om dess styrkor och svagheter i ljuset av herdemetaforen.

4.1. Inledning

Herdemetaforen är enklare att applicera på kristna rörelser mer roller som har tydligare anknytning till herdemetaforen, och som använder herdeterminologin mer; ELM har inga pastorer (herdar), ett begrepp som framför allt kopplas till frikyrkan. De har inte heller egna präster som Svenska Kyrkan, i vilken herdeterminologin förekommer i begrepp så som kyrkoherde, församlingsherde och pastorat. Den ovanstående redogörelsen visar att predikanterna fyller en viktig andlig ledarskapsroll. Samtidigt uttrycker ELM att de ledarskapsuppgifter som dessa inte kan täcka bör läggas på lokala ideellt engagerade medlemmar (så som någon i styrelsen, eller någon annan med förtroende). Den följande diskussionen kommer därför *både* kretsa kring predikanterna *och* det lokala lekmanaledarskapet. Båda dessa grupper tycks kunna kallas för ELM:s herdar.⁴⁶

Vad är då styrkorna och svagheter i ELM:s vägledning för detta herdeskap? För att besvara frågan använder sig uppsatsen av sammanfattningen i §2.5. Herden har inför Gud ansvaret att: 1) att ge fåren näring, 2) läka dem, 3, skydda dem och 4), att söka de förlorade.

Ansvarsområdena undersöks ett i taget.

4.2. Ge näring

Herden ska ge fåren näring i form av Guds ord. Herdarnas roll att ge fåren näring är prioriterad inom ELM, och motsvarar därmed den prioritering som genomsyrar hela det teoretiska materialet. Därför kan rollen att ge näring också sägas vara en av styrkorna i ELM:s vägledning för sitt andliga ledarskap. ELM har tydliga strukturer för hur medlemmarna ska få näring, och primärt möts behovet med hjälp av predikanterna. För dem är uppgiften att ge näring en stor del av vad herdeansvaret innebär. Som lärorådet skriver är deras uppgift att ”evangelisera och undervisa missionsvännerna”. Medlemmarna av ELM-föreningar får kontinuerligt mat i form av Guds ord som blir utlagt av predikanterna.

⁴⁴ Edsinger och Baker 2019: 266–267

⁴⁵ Framtidskommissionen diskuterar därför det hot en fast anställd kan innebära, även om de anser att ett starkt ideellt engagemang kan förenas med en lokal anställning (Framtidskommissionen 2021: 117).

⁴⁶ Lärorådet skriver om båda grupper att de har ett ”herdeansvar.” (Lärorådet 2019: 2, 6).

Utifrån tanken att predikanterna har ELM:s tydligaste herderoller, och predikan är det tydligaste utövandet av andligt ledarskap, tycks också det att ge näring i ELM:s förståelse nästan täcka hela herdeskapets funktion, så som ELM förstår det, och så som lärorådet använder begreppet "herdeansvar". ELM:s betoning på herdeskapets roll att ge näring framkommer av att lärorådet använder herdeansvar, läroansvar och andligt ledarskap i stort sett synonymt. Att vara herde tycks innebära att ansvara för att predika Guds ord, det vill säga, ge näring. ELM:s styrka riskerar här att bli en svaghet om prioriteringen av att ge näring sker på bekostnad av herdeskapets andra uppgifter. Även om herdens funktion att ge näring är prioriterad, får inte herdeskapet reduceras till enbart den uppgiften. ELM är inte nödvändigtvis ensam i denna smalare syn på herderollen. Hegstad skriver i sin bok *Den virkelige kirke* att lutherska sammanhang generellt inte lagt vikt vid prästens (vilket här kan överföras på predikanterna) ledarskapliga funktion.⁴⁷ En bredare förståelse av herderollen kan därför vara något som inte bara ELM har behov av.

4.3. Läka

Så långt uppgiften att läka fårens sår är möjlig från predikstolen hamnar detta herdeupppdrag på predikanterna. Två skäl försvårar dock uppgiften: 1) Tillresande predikanter kanske inte känner den skara de ska läka, och kan därför inte heller beröra specifika sår, och 2) som Biles skriver kan inte de sårade förbindas på avstånd, men kräver en närhet som förmodligen inte är möjlig från predikstolen. Herdeansvaret att läka hamnar då till stor del på lokala föreningsmedlemmar, eller som lärorådet skriver, på "andra strukturer för pastoral omsorg... inom ramen för en missionsförening eller missionsorganisation." Därmed är det upp till varje lokal förening eller församling att se till att herdarnas läkande uppgift utförs. Här blir kommunikation av ELM:s ledning om föreningarnas ansvar att hantera frågorna lokalt extra viktig. Risken är att ansvaret "faller mellan stolarna" och att fårens sår inte läks. I så fall belyser herdemetaforen en svaghet i ELM:s nuvarande vägledning för det andliga ledarskapet.

4.4. Skydda

Med lärorådets uttalanden och deras betoningen på att herdarna har ett läroansvar, tycks ELM fånga in viktiga delar av vad det innebär att skydda fåren. Från predikstolen kan predikanter fylla herdens funktion genom att varna för *generella* problem som fåren kan stöta på. När vem som predikar varierar från vecka till vecka kan också herdarnas olika erfarenheter belysa olika "faror" de mött. En bred erfarenhet tycks då kunna vara en styrka när det gäller att skydda fåren. Men predikanterna kan som herdar bara varna för att rovdjur finns, utan att beröra alldeles specifika faror. För när de inte kan "hålla noga reda på sina får" (Ord 27:23) blir det svårare att varna när en *specifik* varg dyker upp, eftersom de inte är där, och förmodligen inte känner fåren. Situationen är lik uppgiften att läka: en stor del av herdeansvaret läggs på den lokala föreningen. Att följa lärorådets uppmaning om att tillsätta lokalt herdeansvar blir av stor betydelse.

4.5. Söka de förlorade

Rollen att söka de förlorade fåren blir kanske den svåraste för predikanterna. Den förutsätter helt att herden känner fåren, och kan därför inte utföras av tillresande predikanter, om de inte känner fåren. Frågan är relaterad till att ha ansvar för fårflocken. Om ingen har fått ett

⁴⁷ Hegstad 2009: 145

särskilt ansvar att hålla uppsikt över alla fåren i en viss fårflock kan både det ena och andra fåret obemärkt smita undan. När den verkliga Fårherden senare frågar om de fåren som förlorats är det oklart vem denne ska vända sig till, som har ansvar för att hålla fåren samlade. Frågan om ansvar tycks vara en av de största utmaningarna för ELM:s nuvarande vägledning för sitt andliga ledarskap. Vem som har det yttersta ansvaret för att alla fårens behov möts, är utifrån ELM:s vägledning är rätt otydligt. På vissa områden, så som att ge näring, är det tydligare, eftersom ELM har en betoning på att detta är vad herdeansvaret innebär. Men uppgiften att söka de förlorade belyser ett område där ansvaret är otydligare, och tycks inte vara något ELM tagit större hänsyn till. Ansvaret tycks återigen falla på den lokala gemenskapen. Detta belyser än en gång vikten av att den lokala gemenskapen tillsätter någon med ett herdeansvar. Om detta inte sker belyser herdemetaforen ännu en svaghet i det andliga ledarskapet inom ELM.

4.6. Delkonklusion

Den ovanstående genomgången visar att ELM, i ljuset av herdemetaforen, har en styrka i den uppgift det teoretiska materialet kallar den viktigaste, att ge fåren näring, och delvis även i uppgiften att skydda fåren. Men herdemetaforen belyste också risken för att herdens andra uppgifter inte utförs, om inte lokala föreningar tillsätter lokala herdar. Vad gäller det herdeansvar predikanterna har kan problematiken summeras i att *många av herdeskapets roller inte är möjliga att uppfylla för de herdar som inte känner sina får, och tvärtom för de får som inte känner herdarnas röst* (Joh. 10:3–5). Garwood poängterade vikten av herdens kärlek för fåren, men för att kunna uttrycka kärleken för fåren krävs en relation. Resterande herdeansvar med dess inkluderade uppgifter som kräver närhet och en relation till fåren, hamnar därmed på det lokala ledarskapet.

4.7. Vägen fram

ELM är knappast omedvetet om behovet att reflektera över organisationens andliga ledarskap. Framtidskommissionens rapport visar att utmaningen måste bemötas inte minst för den kommande generationens skull.

Ett tydligare (lokalt) herdeskap kan ses som ett hot, för det första mot lekmanengagemanget, som Ringdahl visade var viktigt för ELM, och för det andra mot den kyrkliga bredd ELM vill rymma. Gällande det första, ett ämne framtidskommissionen också bemöter, är ett tydligt herdeskap inte nödvändigtvis i konflikt med ett starkt ideellt engagemang.⁴⁸ Garwood talade om att mycket av kyrkans uppgifter bör utföras av församlingsmedlemmarna, men att herden är den som initierar, leder och övervakar det. En medveten verksamhet kan tänkas kombinera båda delar. Gällande det andra blir ett av de tre framtida fokusområden, som framtidskommissionen presenterar, viktigt för framtida diskussioner om andligt ledarskap.⁴⁹ Området handlar om kommunikation. För ELM blir det viktigt att tydligt kommunicera organisationens identitet och dess tankar om andligt ledarskap. Ett samtal som skapar medvetenhet om andligt ledarskap och föreningsmedlemmarnas behov måste föras. På så vis kan de föreningar som blir alltmer församlingsliknande vara medvetna om vilka delar av herderollen predikanten förmår täcka,

⁴⁸ Framtidskommissionen 2021: 117

⁴⁹ Framtidskommissionen 2021: 126–128

och vilka delar som behövs tillsättas i den lokala gemenskapen. Om intentionen är att vara bred i de kyrkliga frågorna, är det viktigt att bredden inte leder till omedvetenhet. Bredden behöver inte innebära att kyrkliga frågor inte lyfts och diskuteras, men kan innebära att de lyfts, men att varje lokal gemenskap själva får avgöra hur de vill utforma den egna lokala verksamheten. I denna utformning är det viktigt för de gemenskaper som blir mer lika gudstjänstfirande församlingar att ha ett holistiskt arbete för att samtliga herdeuppgifter fördelas. Annars riskerar fåren att skingras, skadas, och bli till mat åt alla markens djur (Hes. 34:3–5).

4. Konklusion

Genomgången av ELM:s vägledning för sina föreningars andliga ledarskap visade att predikanterna har ELM:s tydligaste ledarskapsroll. Samtidigt uttrycker ELM att de ledarskapsuppgifter dessa inte kan täcka bör läggas på lokala, ideellt engagerade medlemmar. I ljuset av herdemetaforen syns både styrkor och svagheter i den vägledning ELM ger för sina föreningars andliga ledarskap. *Styrkorna* består framför allt i att ledarskapet tydligt fyller funktionen att ge fåren näring i form av Guds ord, och att till viss del också skydda dem. För denna herdefunktion har ELM sina predikanter, som kan kallas ELM:s tydligaste herdar. ELM:s styrka riskerar att bli dess svaghet om herderollen förstås för ensidigt. Herdeskapet har utöver att ge näring också funktionerna att läka, skydda och söka de förlorade. *Svagheter*na relaterar till de funktioner predikanterna inte kan fylla. Alla herdefunktioner som förutsätter närhet, och en relation, blir omöjliga för predikanter som är tillresande och inte känner fåren. För dessa funktioner finns inte lika tydliga strukturer, men en uppmaning om att behoven möts av lokalt herdeskap. Om ett lokalt herdeskap tillsätts, så att fårens behov möts, behöver inte detta innebära en svaghet. Men på grund av att ledarskapet här saknar lika tydliga strukturer (så som traditionen av att kalla predikanter) riskerar funktionerna att "falla mellan stolarna", så att fårens behov inte förses. Därför föreslogs det till slut att ELM fokuserar på att tydligt kommunicera, och fortsätta samtalet om vikten av att alla herdeskapets uppgifter tilldelas, samtidigt som dess lokala föreningar utifrån samtalet själva får avgöra hur den lokala verksamheten ska utformas.

5. Bibliografi

- BV:s Styrelse (1986). *Guds ord och löfte skall bestå*. BV-Förlag.
- Biles, D. Patterson, P. Duesing, J. (2017). *Pastoral Ministry: The Ministry of a Shepherd*. B&H Academic.
- Edsinger, O. och Baker, R. (2019). *Bekänna färg: Kyrka och hbtq i en regnbågsfärgad värld*. Apologia förlag.
- ELM. (u.å.). *Lärorådet*. Hämtat den 1 december 2021 från <https://www.elmbv.se/om-elm/laroradet/>
- ELM. (u.å.). *Framtidskommissionen*. Hämtat den 1 december 2021 från <https://www.elmbv.se/framtiden/>
- Framtidskommissionen. (2021) *Framtidskommissionens rapport till ELM:s årskonferens 2021*. <https://www.elmbv.se/framtiden/>
- Gehrke, J. och Maxfield, J. H. (2008). *Pastoral Theology: In the light of the Lutheran Confessions*. The Luther Academy.
- Hegstad, H. (2009). *Den virkelige kirke*. Tapir.
- Laniak, S. T. (2006). *Shepherd after My own Heart*. InterVarsity Press.
- Lilleaasen, R. (2017). Likedanning i det norske kirkelandskap. *Tidsskrift for praktisk teologi*, 2017(1). <https://www.mf.no/lk/tidsskrift-praktisk-teologi/tidligere-utgaver-tpt>.
- Lärorådet. (2014). *Predikantens ställning i Ordets tjänst*. <https://www.elmbv.se/om-elm/laroradet/>
- Lärorådet. (2019). *Om mötesledarskap och andligt ledarskap*. <https://www.elmbv.se/om-elm/laroradet/>
- Pieper, F. D. & Mueller, J. T. (1985). *Kristen dogmatik*. Pro Veritate.
- Tidball, D. (1986). *Skilful Shepherds: An Introduction to Pastoral Theology*. Inter-Varsity.